

Korištenje tehnike Mozaik-pristupa u dječjim vrtićima: grčka studija slučaja

Tekst prevela: Aleksandra Fabio

U metodologiji društvenih znanosti posljednjih je godina zabilježen zaokret u proučavanju djetinjstva. Djeca su se aktivnim sudjelovanjem u cjelokupnom procesu našla u središtu istraživanja. Ovaj članak je prikaz primjene i prilagodbe jednog takvog modela istraživanja u Grčkoj. Bit je ovog pristupa u slušanju kao načinu poticanja djece na sudjelovanje u osmišljavanju svakodnevnog života i okruženja u kojem žive, ali i o slušanju kao načelu i praksi učenja.

Mozaik-pristup

Prema Aldersonovoj (1955.) djeca su nekada bila objekt, a ne subjekt u istraživanjima, jer odrasli nisu poznavali njihovu sposobnost da razmišljaju i govore o njima relevantnim pitanjima. Usprkos naporima uloženi početkom 20. stoljeća da se dječja prava priznaju (Ženevska deklaracija o pravima djeteta, 1924.), stvari se počinju mijenjati 1989. godine, nakon usvajanja Konvencije o pravima djeteta. Postupno se djeca prestaju gledati kao nerazumna i nezrela ljudska bića, a naglasak se stavlja na njihovo sudjelovanje u istraživanjima djetinjstva (John, 1996.; Davie, Upton, Varma, 1996.). Danas su djeca aktivni sudionici u osmišljavanju vlastitog, života ljudi oko sebe i društva u kojem žive (James i Prout, 1997.; Clark, Moss & Kjærholm, 2005.). No sada se postavlja pitanje kako svakom djetetu omogućiti izražavanje vlastitog mišljenja (Clark & Moss, 2005.). Alison Clark i Peter Moss su 2001.

godine, promišljajući o ovom pitanju, osmislili Mozaik-pristup¹. Namjera im je bila osigurati da se, na učinkovit i jednostavan način, još u predškolskoj dobi čuje glas svakog djeteta. Tako bi se djeci pružio tako važan osjećaj da će se njihova stajališta, osjećaji i želje uvažiti i uzeti u obzir prilikom kreiranja prikladnog i poticajnog okruženja za učenje (za svaku jedinstvenu grupu djece). Pod 'slušanjem' podrazumijevamo značajnu i iscrpnu komunikaciju djeteta i odraslog kroz sve komunikacijske kanale – verbalne, neverbalne, kroz sva osjetila i emocije. Ovo je otvoren, iskren i višeznačan proces. Mozaik-pristup pruža mogućnost djece, iskusnim poznavateljima vlastita života, da s odraslima preuzmu aktivnu ulogu u odlučivanju kroz razmjenu i zajedničko stvaranje smisla. U ovom se pristupu koriste raznovrsni kreativni postupci (opažanje, dječje

rasprave, fotografranje, obilasci, mapiranje, igranje uloga, stajališta odraslih osoba) kako bi se čuo glas djece i protumačilo '100 jezika' kojima ona govore (Edwards, Gandini & Forman, 1998.). Pristup ne pruža samo tehnički ili metodološki okvir. On je most između odraslih i djece putem kojeg se propituju koncepti, raspravlja i pregovara o smislu (Clark i Moss, 2005.). Unutar ovog procesa stvaranja značenja leži najvažniji element ovog pristupa – kreiranje okruženja koje olakšava (a ne koči) različite vrste komunikacije, što kod djece budi za njih iznimno važnu sigurnost, koja je pak preduvjet razgovora o stvarima koje ih brinu (Clark i Moss, 2005.). Navodimo kratak sažetak primjene Mozaik-pristupa u predškolskim ustanovama Grčke, kojim smo željeli više saznati o potrebama djece. Željeli smo dobiti odgovore na pitanja što djeca vole raditi u vrtiću, koje im je omiljeno mjesto u vrtiću i što im je u vrtiću najvažnije.

Vassiliki Riga,
Odsjek za pedagogiju i
rani odgoj i obrazovanje
Sveučilište u Patrasu, Rio
Patras, Grčka

Aimilia Rouvali,
odgajateljica, Patras,
Grčka

Istraživanje

Da bismo odgovorili na ova pitanja, poslužili smo se metodološkim postupcima predviđenim Mozaik-pristupom, pri čemu smo unijeli neke novosti i preinake. Metodološki postupci su kombinacija vizualnih i verbalnih, pa su tako i podijeljeni. Neverbalni postupci omogućuju djeci koja još ne govore (djeca u predgovornom razdoblju, djeca s posebnim potrebama ili ona koja se ne služe materinskim jezikom) da se na različite

načine izraze. Sam postupak ne daje dovoljno pouzdane podatke, ali kad ih objedinimo kao djeliće mozaika, stvaramo širu i jasniju sliku – sliku svakodnevnih dječjih potreba i želja iz njihove osobne perspektive.

Za prikupljanje podataka od djece koristili smo dječje opažanje, digitalne fotoaparate, mapiranje, obilaskе, djelomično strukturirani intervju istraživač-dijete i djelomično strukturirani intervju dijete-dijete. U isto vrijeme, za rad s odraslim osobama u

vrtiću koristili smo upitnike za roditelje i djelomično strukturirani intervju za odgajatelje. Istraživanje je započelo detaljnim opažanjem svakog djeteta u vrtiću. Potom smo proveli djelomično strukturirani intervju/rasprave s djecom (u grupama od 3-4). Znajući da djeca otvorenije govore sa svojim prijateljima, preinačili smo metodu tako što smo ulogu osobe koja provodi intervju dodijelili jednom djetetu iz grupe. Potom su djeca pojedinačno ili u parovima digitalnim fotoaparatom snimala ono što im se u vrtiću sviđa. Fotografije su nekoliko dana kasnije korištene za mapiranje vrtića. Na kraju su djeca, pojedinačno ili s prijateljima (prema vlastitoj želji), povela istraživača u obilazak vrtića. Važno je napomenuti da su bila unaprijed upoznata s ciljem i načinom provođenja istraživanja. Mogla su koristiti bilo koju istraživačku tehniku i postupke onoliko dugo koliko su to željela. U konačnici smo objedinili podatke dobivene od roditelja i odgajatelja s onima iz dječjih aktivnosti kako bismo spojili mozaik i dobili potpuniju i jasniju sliku svakodnevnog života djece u vrtiću.

Fotografija 1: Igralište (snimio Ilias, 3,5 god.)

Fotografija 2: Panayiotis (4 god.) tijekom mapiranja

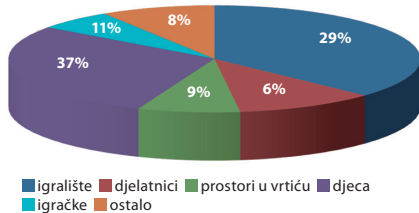
Rezultati

Istraživanjem smo obuhvatili 21 dijete predškolske dobi (osam dječaka od 5 godina, tri djevojčice i sedam dječaka od 4 godine, dva dječaka od 3 godine i jedan dječak jasličke dobi), njihove roditelje i odgajatelje. U istraživanju su sudjelovale četiri odgajateljice sa sveučilišnim obrazovanjem, s 1-20 godina rada u struci.

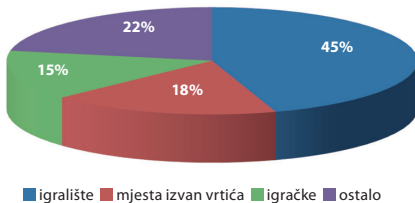
Digitalne fotoaparate koristila su gotovo sva djeca u grupi ispitanika. Svako dijete je napravilo oko 50-70 fotografija. Najviše su bili usmjereni na prijatelje i djecu iz grupe (37%), igralište i igračke u njemu (29%), igračke (11%), prostore u vrtiću (9%) i djelatnike vrtića (6%). Nakon snimanja fotografija, svako je dijete istraživaču pokazalo prostor koji mu je važan u svakodnevnom životu. Područja koja su odlučili pokazati su igralište (100%), prostor grupe svakog djeteta (85,71%),

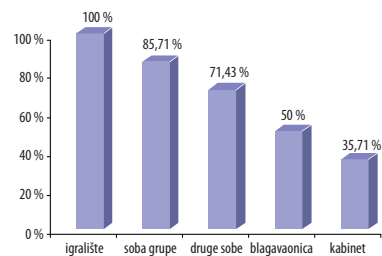

Graf 1. Rezultati upotrebe digitalnog fotoaparata

Graf 3. Rezultati mapiranja

Graf 2. Rezultati obilazaka

Fotografija: 3. Djeca fotografiraju svoje vršnjake

Fotografija 4.: Djeca fotografiraju sobe drugih grupa

prostor drugih grupa (71,43%), blagavaonica (50%) i kabinet odgajatelja (35,71%).

Tijekom vježbe mapiranja svako dijete je pojedinačno ili s prijateljima kreiralo mapu vrtića u koju je smjestilo svoje najvažnije fotografije. Najčešće su koristili fotografije igrališta (45%), prostora u vrtiću (18%), raznih igračaka (15%) i drugih objekata (22%).

Kad dijete koje vodi intervju pita: Što najviše voliš raditi u vrtiću?, najviše djece odgovara: igrati se na igralištu (39%), crtati (17%), čitati knjige i igrati se kockama (11%). Na pitanje: Koje ti je omiljeno mjesto u vrtiću? odgovori su: igralište (50%), soba moje grupe (28%), sobe drugih grupa i drugi prostori (11%). Ako isto pitanje postavi odrasli istraživač, dobivamo drukčije odgovore: 45% djece odabire sobu grupe, a 33% igralište. Ovo je potvrda tvrdnje Alison Clark (2010.) da djeca često ne izražavaju svoje istinske želje, već svoj odgovor prilagođavaju onome što misle da odrasli žele čuti. To čine zato što misle da odrasle ne zanimaju njihove želje, potrebe i mišljenja.

Kombinirajući podatke dobivene istraživačkim tehnikama s informacijama dobivenim od roditelja i odgajatelja, možemo odgovoriti na prvo istraživačko pitanje – a to je da odnosi djece s njihovim vršnjacima, odgajateljima i ostalim zaposlenicima, kao i igra na dvorištu, imaju najvažniju ulogu u svakodnevnom životu djeteta u vrtiću.

Odgovor na drugo istraživačko pitanje ukazuje da je igralište prvo, a soba dnevnog boravka drugo omiljeno mjesto djece u vrtiću. Zanimljivo pitanje za dodatno promišljanje i raspravu jest interes koji djeca pokazuju za prostore drugih grupa koje im nisu lako dostupne i koje ne mogu slobodno istraživati. Na kraju, na posljednje pitanje većina djece odgovara kako najviše voli igru na igralištu.

Rezultati istraživanja prezentirani su ravnateljici kako bi se potaknula rasprava o važnosti uvođenja kvalitativnih promjena. Odgajateljice su se poslužile rezultatima istraživanja kako bi modificirale dnevni raspored

u skladu s potrebama i željama djece (npr. mnoge su se aktivnosti počele odvijati u dvorištu vrtića).

Zaključak

Zahvaljujući svojoj fleksibilnosti, Mozaik-pristup može biti primijenjen u različitim kontekstima i s različitim ciljanim grupama. Omogućuje nam jasnije sagledavanje stvarnih potreba djece i odraslih. Osim odgovora na postavljena pitanja, cilj ove istraživačke studije bio je predstaviti novi, širi i integrirani pogled na slušanje, kao i promocija i uključivanje specifičnih postupaka kojima se može unaprijediti postojeći način slušanja. Tijekom istraživanja, ovaj izmijenjeni pogled na slušanje postao je razumljiviji i od svakog rado prihvaćen. Odgajatelji su dali niz prijedloga za primjenu postupka u svakodnevnoj praksi. Djeci se svidjela prilika da se njihova mišljenja, potrebe i želje konačno čuju. Poželjela su taj osjećaj prenijeti i u roditeljski dom. Neka su djeca poželjela da im roditelji kupe fotoaparat kako bi postavila s fotografiranjem 'kao u vrtiću'.

Literatura:

1. Alderson, P. (1995.): *Listening to Children: Children, Ethics, and Social Research*. London: Bardardo's.
2. Clark, A. (2010.): *Transforming Children's Spaces: Children's and Adults' Participation in Designing Learning Environments*. New York: Routledge.
3. Clark, A. & Moss, P. (2001.): *Listening to Young Children: The Mosaic Approach*. London: National Children's Bureau for the Joseph Rowntree Foundation.
4. Clark, A. & Moss, P. (2005.): *Spaces to Play: More Listening to Young Children Using the Mosaic Approach*. London: National Children's Bureau.
5. Clark, A., Moss, P. & Kjørholt, A.T. (2005.): *Beyond Listening: Children's Perspectives on Early Childhood Services*. Bristol: The Policy Press.
6. Davie, R., Upton, G. & Varma, P. (ur.) (1996.): *The Voice of the Child: A Handbook for Professionals*. London: Falmer Press.
7. Edward, C., Gandini, L. & Forman, G. (ur.) (1998.): *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach - Advanced reflections*. London: JAI Press Ltd.
8. James, A. & Prout, A. (ur.) (1997.): *Constructing and Reconstructing Childhood*. London: Falmer Press.
9. John, M. (ur.) (1996.): *Children in Charge: The Child's Right to a Fair Hearing*. London: Jessica Kingsley Publishers.